

המרכז לייעוץ התנהגותי וטיפול במיומנויות חברתיות

סדנת מורים

ניהול כיתה, והתמודדות עם תלמידים מאתגרים בסביבה חינוכית

חלק 1 (מתוך 3)

מרצה: יניב רוזן, פסיכותרפיסט קוגניטיבי התנהגותי, ומטפל קבוצתי (M.A).
מומחה לטיפול בבעיות התנהגות ואלימות של ילדים ומתבגרים.

סניף תל אביב: רחוב איסרליש 22
סניף חיפה: רחוב אבשלום 17 (כרמליה)

Email: behavioural.centre@gmail.com

Web: <http://behavioural-centre.com>

טלפון: 077-9109201 054-5621889

עקרונות יסוד בניתוח התנהגות

ניתוח תפקודים הקשרים בין:

1. אירועים סביבתיים (נסיבות, טריגרים) שקודמים ומעוררים את ההתנהגות, להתנהגות עצמה.

בחינה ראשונה: אירוע סביבתי (נסיבות, טריגר) ← התנהגות

התנהגות האדם איננה מתרחשת בחלל ריק. התנהגות האדם לעולם איננה ספונטנית. כל התנהגות מתרחשת בגלל סיבה מסוימת הקודמת להתנהגות עצמה.

מדוע הקשר זה חשוב לנו?

- צפייה מראש של התנהגות בנסיבות מסוימות (שליטה).
- הערכות מוקדמת.
- הכנת התלמיד למצב המתגורר (קודם היציאה לסיטואציה).

לדוגמה :

- בכל פעם שהמורה מורה על תחילת פתרון דף העבודה, דני מתחיל להפריע ולדבר.
- בכל פעם שהבנים משחקים כדור-רגל בהפסקה דני רב ומתווכח עם יואב.

2. תגובת הסביבה (תוצאות, מחזקים) הנובעת כתוצאה מההתנהגות, להתנהגות עצמה.

בחינה שנייה: התנהגות ← תגובת הסביבה.

התנהגות האדם נלמדת, מנווטת ולבסוף מושרשת על פי תגובות הסביבה. זה נכון שישנן תכונות מולדות ונטיות טבעיות להתנהגות, אבל לעולם לא נתנהג ונפעל ללא תמורה (מחזק).

מדוע הקשר זה חשוב לנו?

● מבט מחודש ובוהן של התגובות שלנו. חקירת תגובותינו והבנה כיצד התגובות שלנו מעודדות התנהגויות לא נאותות. למידה של תגובות נכונות.

דוגמאות:

- דני עונה למורה ללא הצבעה. המורה מתייחסת לתשובתו, ואף משבחת אותו. האם דני יפסק מהרגלו?
- בכל פעם שהמורה מורה על תחילת פתרון דף העבודה, דני מתחיל להפריע ולדבר. התוצאה, דני אינו נאלץ להשלים את המטלה!!! האם דני יתנהג אחרת בפעם הבאה?
- דני מפריע בשיעור. כתגובה המורה מוציאה אותו החוצה. לדני כיף בחוץ. האם מחר יפריע שוב?

חומר למחשבה: אז כיצד עליי לנהוג עם דני החל ממחר?

לסיכום: אירוע קודם (טריגר) ← התנהגות ← תגובת הסביבה (תוצאה)

חיזוק חיובי

חיזוק חיובי - תהליך שמגדיל את הסיכוי להתרחשות (תדירות) התנהגות בעתיד.

החיזוק החיובי הוא נעים למקבלו, ולכן מגדיל את הסבירות להופעת ההתנהגות בעתיד. בל נשכח שהחיזוק החיובי מקדם גם התנהגויות בלתי נאותות.

דוגמאות:

- דני עונה בהצבעה. המורה משבחת אותו.
- דני מקבל ציון גבוהה במבחן. המורה מקריאה את הבחינה בפני כל הכיתה.

חיזוק חיובי (דוגמאות):

- דני מקבל ציון גבוה במבחן. המורה מתקשרת להוריו ומשבחת אותו.
- דני מפריעה בשיעור. המורה מפסיקה כל פעם את השיעור ומבקשת ממנו להפסיק (הפסקת השיעור ומתן תשומת לב).
- דני מפריעה בשיעור מפני שהבנים חושבים שזה מגניב.

חיזוק שלילי

חיזוק שלילי - תהליך שמגביר את הסיכוי להתרחשות (תדירות) התנהגות בעתיד מפני שהוא מונע או מפסיק אירוע/גירווי אברסיבי (לא נעים) הקודם להתנהגות.

נקודות חשובות לציון:

- החיזוק (למתנהג) נובע מהפסקת, או מניעת הגירווי האברסיבי עצמו.
- שדני לא נכנס לשיעור בכלל – **זו הימנעות**. שדני מדבר עם חברו במקום להקשיב בשיעור – **זו בריחה**. בשני המקרים דני פועל כדי להפסיק את הגירווי הלא נעים (זמן שיעור).
- חיזוק שלילי, כמו גם החיזוק החיובי, מגביר את תדירות הופעת ההתנהגות בעתיד.
- ההבדל היחיד בין השניים הוא האירוע המקדים להתנהגות. בגירווי השלילי האירוע המקדים הינו סיטואציה לא נעימה לתלמיד והוא פועל להפסקתה.
- חיזוקים שליליים מאד נפוצים בסביבה החינוכית (במיוחד בזמן השיעור), ולכן חשוב מאד שהמורים יהיו מודעים לכך.

דוגמאות:

- דני שונא מתמטיקה, לכן מפריע בשיעורים כדרך קבע.
  - דני שונא מתמטיקה, לכן הפסיק להגיע לשיעורים כדרך קבע.
  - על דני לרוץ 2000 מטר בשיעור ספורט. הוא פונה למורה ואומר לא שכואבת לו הבטן, ולכן לא יוכל להשתתף בריצה.
- נקודה למחשבה:** דני מפריע בשיעור. המורה מוציאה אותו החוצה. על מי פעל עקרון החיזוק השלילי? האם התרחש תהליך למידה? מה לדעתכם יקרה בפעם הבאה?

סוגים של חיזוקים שליליים

- 1. בריחה-** התנהגות שמטרתה להפסיק את הגירוי האברסיבי. מתרחשת כתוצאה מהגירוי הלא נעים. כלומר התלמיד נוכח בסיטואציה הלא נעימה, ופועל להפסיקה.
- 2. הימנעות-** התנהגות שתכליתה מניעת התרחשות הגירוי האברסיבי על ידי הימנעות מההשתתפות בסיטואציה, עוד טרם התחלתה.

טריגרים קלאסיים

טריגר 1- מניעת תשומת לב. הפסקת תשומת לב.

טריגר 2- מניעת פעילות מועדפת (מניעת משחק). הפסקת פעילות מועדפת

טריגר 3- מצבי המתנה עבור התלמיד.

טריגר 4- דרישות/מטלות.

טריגר 5- מצבים לא נעים אחרים עבור התלמיד. דוגמאות: קושי
אקדמאי, הוראות לא ברורות, חוסר בזמן להשלים מטלה,
וכיוצא בזה.

טריגר 6- שעמום, סיטואציה לא מובנת, דוגמאות: הפסקה, שיעור חופשי,
וכיוצא בזה.

סוגי מחזקים

- **מחזקים חיוביים חברתיים** - תגובות מילוליות ולא מילוליות, המופיעות לאחר התנהגות נאותה או בלתי נאותה. דוגמאות - שבח, צחוק, עידוד, מכתב הערכה, טפיחה על השכם, תשומת לב, סמיילי, פידבק חיובי, זמן חופשי, וויכוח עם חבר וכיוצא בזה.
- **חיזוקים חיוביים מוחשיים** - קבלת חפץ מועדף כתוצאה מהתנהגות נאותה או בלתי נאותה. דוגמאות: משחק כדור, חדר מחשב, משחק עם צעצועים, קריאה, וכיוצא בזה.
- **מחזקים אוטומטיים** - התנהגות שתכליתה חיזוק עצמי חושי או פיסי ללא קשר לאופי הסיטואציה (גרייה עצמית). דוגמאות - שריקה, זמזום, השמעת קולות, תיפוף, תזוזות גוף וכיוצא בזה.
- **מחזקי אוכל** - קבלה של מאכל מועדף כתוצאה מהתנהגות נאותה או בלתי נאותה.

לוחות זמניים של חיזוקים

● **לוח זמניים מבוסס התנהגות - מתן חיזוק לאחר** כל פעם שההתנהגות הרצויה מתרחשת. מומלץ להשתמש בלוח חיזוקים קבוע, כאשר אנו מלמדים התנהגות חדשה, ובשלב הראשוני של למידתה. בשלב מאוחר יותר של ההתערבות יש למתן את תדירות מתן המחזקים.

לדוגמה: בכל פעם שלישית שדני מגיע לכיתה בזמן. עם חלוף הזמן חובה להגדיל את פרקי זמן מתן החיזוקים.

בשלב מתקדם אף יותר, תדירות המחזקים משתנה ואינה קבועה. לאחר 10 פעמים שהתנהגות המטרה התרחשה, 8 פעמים, 12 פעמים עד להפסקה של מתן המחזק (אך לא מחזקים מילוליים)

לוחות זמניים של חיזוקים

- **לוח חיזוקים מבוסס זמן** - מתן חיזוק בחלוף פרק זמן קבוע מראש. והגברת פרקי הזמן עם התקדמות ההתערבות.
לדוגמא: בסוף כל שיעור, פעם בחצי יום, פעם ביום, פעם בשבוע וכו'.
- נהוג לעשות שימוש בלוח חיזוקים זה בהתנהגויות שאינן מאפשרות מתן חיזוק מידי לאחר התרחשות ההתנהגות. במערכות חינוך עיקר השימוש בלוח מחזקים זה.
- התנהגויות מטרה לדוגמא: קימה מהכיסא ברשות בלבד. דיבור ברשות בלבד.
הכנת שיעורי בית.

חשוב להבין:

אין מדובר במחזקים חברתיים, כדוגמת שבח, עידוד וכיוצא בזה. מחזקים חברתיים חיוביים חייבים להינתן/להיאמר באופן קבוע, וכל המרבה הרי זה

משובח.

הכחדת התנהגות

הכחדה - תהליך שמטרתו הפסקת החיזוקים להן זוכה ההתנהגות הלא רצויה, עד אשר ההתנהגות מפסיקה מלהתקיים.

נקודות חשובות לציון:

- מומלץ ליצור base line להתנהגות המטרה, וזאת על מנת לעקוב ביעילות אחר הצלחת ההתערבות.
- לעולם איננו מכחידיים התנהגות מבלי ללמד התנהגויות אלטרנטיביות אחרות.
- חיזוק התלמיד גם על העדר ההתנהגות אותה אנו מנסים להכחיד.
- אנו מחזקים כל התנהגות אלטרנטיבית אחרת.
- יוצרים מוטיבציה אצל התלמיד להגברת הסיכוי להופעת התנהגויות נאותות (תוכנית מוטיבציה).

לדוגמה :

כאשר אנו רוצים ללמד את דני להצביע לקבלת רשות דיבור, או במלים אחרות להכחיד את הדיבור ללא רשות. מה עלינו לעשות?

1. הפסקת התייחסות המורה לתשובות ללא הצבעה (שלילת המחזקים החיוביים של ההתנהגות עצמה).

2. כינון חוקי כיתה- לימוד של הצבעה נכונה ונוהלי שיחה מקובלים. לא פחות חשוב זה חזרה על חוקים אלו בתחילת כל שיעור. חיזוק תמידי (לפחות בהתחלה) בכל פעם שדני מצביע ומחכה למתן רשות דיבור.

3. חיזוק של כל התנהגות אלטרנטיבית להתנהגות שאנו מכחידיים : שדני מדבר בנימוס למורה או לחבריו, עוזר לחבריו, מראה התנהגות של איפוק והבלגה, מחכה בסבלנות לתורו במשחק וכיוצא בזה.

4. בניית תוכנית מוטיבציה לעידוד התלמיד והגברת סיכוייה התרחשות ההתנהגות.

5. צפיות התנהגות, תגובות קבועות וידועות מראש, וכמובן אכיפתם המתמדת.

אופי התנהגות בזמן הכחדה

1. בתחילת ההתערבות התלמיד יגביר את תדירות ההתנהגות אותה אנו מנסים להכחיד, ולעיתים אף התנהגויות בלתי נאותות אחרות (התלמיד מחזיר מלחמה).
2. עוצמת ההתנהגות תגבר.
3. התדירות והעוצמה יחלו לפחות בהדרגה.
4. "החלמה ספונטנית"- בשלב מסוים התלמיד יחזור לשלב - base line (לפני תחילת ההתערבות) של ההתנהגות.
5. הכחדה.

נקודה חשובה לציון:

מניעת המחזקים של ההתנהגות הבלתי נאותה, מחויבת גם לאחר הכחדת ההתנהגות, אחרת התלמיד ישוב לסורו!

משתנים המשפיעים על תהליך ההכחדה

---

1. תדירות המחזקים לה זוכה ההתנהגות המטרה.
2. היסטורית החיזוקים והמחזקים - כמה זמן התנהגות המטרה זוכה לחיזוקים. ובאילו מחזקים.
3. ניסיונות כושלים קודמים.
4. המאמץ ותשומת הלב (התמדה) הנדרשים להכחדת ההתנהגות - עד כמה ההתנהגות נטועה בתלמיד.
5. ההצלחה בלימוד התנהגות אלטרנטיבית להתנהגות המטרה.

עונש

מהו עונש?

1. הצבת איום לאחר התנהגות לא מקובלת על מנת למנוע את הישנותה, או על מנת להקטין את שכיחותה בעתיד.
2. שלילת זכויות או גרימת כאב וצער למישהו על עבירה שעבר (מילון אבן שושן).

סוגי עונשים:

1. **הסרת/לקיחתו של המחזק החיובי לשמו התרחשה ההתנהגות:** זהו עונש יעיל מאד, ולו רק מהסיבה שאינו אגרסיבי כלל. חסרונו היחיד שלא ניתן ליישמו תמיד. לדוגמה, דני מפריע במהלך השיעור כדי לקבל את תשומת לב המורה. העונש: התעלמות מוחלטת מדני. דני מרבה לדבר עם שכנו. העונש: העברתו למקום אחר.
2. **תגובה מובנת:** תגובה קבוע וידוע מראש על התנהגות לא נאותה ואכיפתה המתמדת (יפורט בהרחבה בהמשך הסדנה).

3. תגובה הדרגתית: תגובה ידועה מראש ההולכת ומחמירה בכל פעם שהתלמיד חוזר על ההתנהגות הבלתי נאותה, ואכיפתה המתמדת (יפורט בהרחבה בהמשך הסדנה).

4. פיצוי יתר: אילוץ התלמיד ל"תקן" לא רק את העוולה שנגרמה כתוצאה מהתנהגותו, אלא אף יותר מכך. לדוגמה: דני העליב את חברו. העונש: התנצלות בפניו, ובכל מי שפגע בחודש האחרון. דני לכלך את הכיתה העונש: ניקוי כל הכיתות במסדרון.

נקודות חשובות לציון:

- עונש הוא אסטרטגיה משנית, העדיפות שלנו היא תמיד ללמד, לחזק ולעודד התנהגויות נאותות על ידי חיזוקן.
- על העונש תמיד להיות מותאם גיל והתפתחות. ידע כללי על שלב התפתחותי האופייני לגיל התלמיד חשוב בהחלט.
- אפקטיביות העונש חייבת להיבדק עבור כל תלמיד. עונש אפקטיבי עבור תלמיד אחד, אינו בהכרח אפקטיבי לאחר!
- על העונש להיות קשור להתנהגות ככל הניתן.
- עונשים חינוכיים תמיד בעדיפות ראשונה.
- תהיה זו טעות לחשוב שעונשים בלבד יהיו אפקטיביים במקרים של תלמידים מאתגרים, בוודאי לא עבור תלמידים עם הפרעת קשב וריכוז (ידון בהרחבה בהמשך הסדנה).

● במידה והעונש הניתן אינו אפקטיבי אין להעצימו ולהחריפו! במקום זאת יש להחליפו באחר, או לצרף עונש קל אחר. זכרו!!! מטרתנו, לנצח, אינה לגרום להימנעות מהתנהגות מסוימת בשל חשש מהעונש, אלא להוביל לתהליך של למידה עצמית, הפעלת שיקול דעת, הפקת לקחים ופיקחון הדעת. הימנעות מהתנהגות כתוצאה מחשש מענישה קשה, דינה להיכשל בהיעדר הפיקוח, ובטווח הארוך. כך הם המקרים בהם ילדים הגדלים צוברים כוח, וביום אחד בועטים בכל הערכים להם "חונכו". דוגמה טובה לכך הם ילידים צעירים שהוגדרו כתלמידים טובים, ובהגיעם לכיתות ז' חי חלה נסיגה משמעותית ביותר בהישגיהם ובהתנהגותם. בל לנו לטעות ולחשוב שהסיבה היחידה לכך היא הקושי הלימודי ההולך וגובר.

- מורים שאינם מגיבים בקביעות לבעיות התנהגות של תלמידיהם נוטים יותר להתפרצויות זעם, איבוד שליטה וייאוש. (יורחב בהמשך).
- תלמידים עם הפרעת קשב וריכוז אינם מודעים לאופן שאחרים רואים את התנהגותם, או כיצד התנהגותם נראית מבחוץ, והשפעתיה על כלל חברי הכיתה, גם לא באספקט הרגשי. שיקוף של ההתנהגות נמצא כיעיל מאד בהרבה מקרים (מקובל מאד בהדרכה).
- מקוריות במתן עונשים אפקטיבית מאד. לדוגמה: במקרה של העלבת חבר או חברה לכיתה העונש יכול להיות הבאת פרחים ביום המחרת, או כתיבה של חמשיר וקריאתו בכיתה וכו'.

לסיום:

- אלמנט מכריע נוסף באפקטיביות העונש הוא עיבוד הרגש וקישורו לחוויה. שוחחו עם התלמיד על רגשותיו שהתעוררו כתוצאה מהעונש. מה הוא חש? אילו רגשות התעוררו? גם כתיבה היא אפקטיבית מאד. גישה זו מאפשרת את זיהוי הרגש, הבעת הרגש ולבסוף את וויסותו-מרכיב מכריע באיפוק והבלגה (אינטליגנציה רגשית). הרגש הוא חוויה הרבה יותר משמעותית מסתם זיכרון, חשש או איום.
- כמו כן מומלץ להגביר את מודעות התלמיד להשלכות הרגש על התנהגותו. איך אני מתנהג כאשר אני כועס, מתוסכל, עצוב וכו'. מודעות היא המפתח לשינוי התנהגות.

החיסרון בעונשים (side effects)

- חיזוק שלילי למורה- במקרים אלו לא מתרחש תהליך למידה אצל התלמיד.
- עלול לגרום לתגובה/התנהגות אמוציונאלית.
- עלול לגרום להתנהגות אגרסיבית נוספת.
- עלול לגרום לתגובת בריחה או הימנעות בעתיד.
- קשה לצפות את תוצאות העונש.

קווים מנחים לצורת הענישה

---

1. חובה להזהיר את התלמיד טרם הטלת העונש.
2. יש לומר את הדברים בקצרה ובטון רגוע. הימנעו ממתן הסברים ארוכים, וויכוחים, וכיוצא בזה.
3. רצוי שהעונש יינתן בסמיכות להתנהגות הבלתי נאותה. אם כי אין זה מין ההכרח.
4. יש להתקרב אל התלמיד עד כדי מרחק נגיעה ולהישיר מבט.
5. יש להשתמש בשפת גוף מתאימה.
6. יש להתייחס רק להתנהגות העכשווית.
7. יש להתייחס רק להתנהגות התלמיד ולא לאישיותו.
8. עקביות, עקביות ועוד פעם עקביות.

עונשים נפוצים בסביבה החינוכית

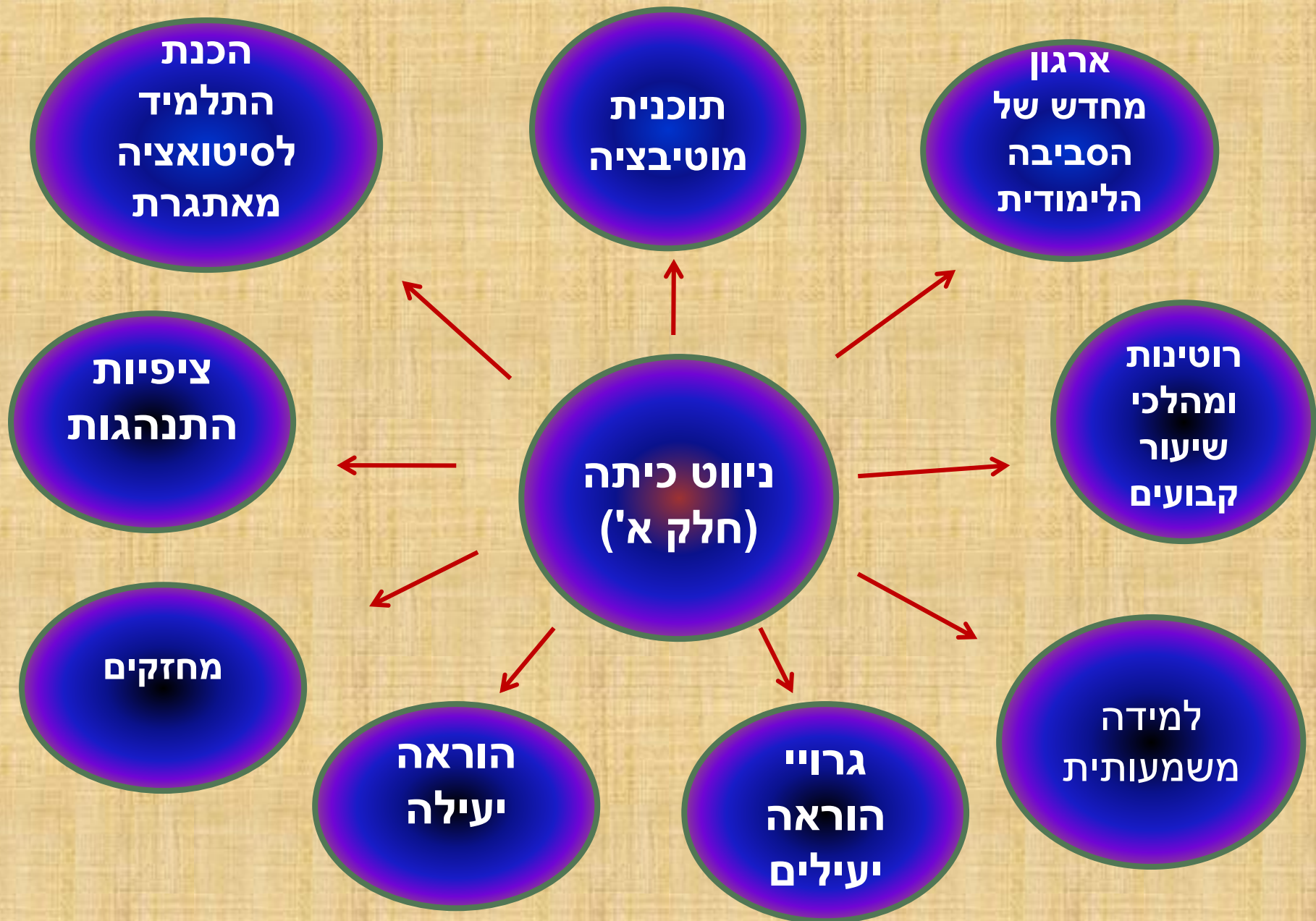
- שלילת כל ההפסקה או חלק ממנה.
- שלילת פריווילגיות.
- מניעת פעילות מועדפת.
- נזיפה ע"י המנהל + פגישה חד שבועית על בסיס קבוע.
- מכתב או טלפון להורים.
- הזמנת הורים.
- הערה בתיק האישי.
- חוזה התנהגות.
- הורדה לכיתה נמוכה יותר למספר שעות.
- פעילות חינוכית למען בית הספר.

מה לעולם לא יעבוד?

- תחנונים
- הסברים
- הפצרות
- בקשות
- צעקות
- איומים
- בקשת סליחה
- אני מבטיח...

יכולת שליטה עצמית מתאפשרת כאשר ישנם:

- ציפיות התנהגות ברורות.
- גבולות ברורים הניתנים לאכיפה.
- זמנים קבועים וברורים.
- טכסים ורוטינות קבועות.
- צפיות אקדמאיות ברורות.
- תגובות מובנות וקבועות.

ארגון מחדש של הסביבה הלימודית

גורמים המשפיעים על איכות הלמידה:

- מיקום הישיבה של התלמיד- תלמידים עם בעיות התנהגות והפרעת קשב וריכוז חייבים לשבת קרוב ככל הניתן למורה.
- תלמידים שאין ביכולתם לראות את הלוח או את המורה.
- רעשים חיצוניים.
- חום או קור.
- כיתה צפופה.
- כיתה חשוכה.
- שולחנות שאינם מסודרים.
- כיתה מלוכלכת.
- מחסור בציוד.

רוטינות והליכי שיעור קבועים:

תחילת שיעור

מיד עם פתיחת השיעור המורה יבהיר:

1. נושא השיעור, מה ילמד היום, ומה התלמידים ידעו בסיום השיעור.
2. אסטרטגיית ההוראה, כיצד החומר ילומד- עבודה בקבוצות, למידה וויזואלית, למידה חוויתית, יצירה, דיון פתוח, פרונטאלי, עבודת כיתה וכיוצא בזה.
3. מתן הסבר קצר על אופן ביצוע הפעילות.
4. הערכת זמן לכל פעילות.
5. צפיות התנהגות, חזרה על חוקי הכיתה ונהלי השיעור (נוהלי שיחה, בקשת עזרה וכו').
6. תגובת המורה להתנהגות נאותה ולא נאותה (פסק זמן, הפסד הפסקה או פעילות, עבודת בית נוספת, הודעה להורים וכו').
7. חזרה על חוקי תוכנית המוטיבציה (באם קיימת).

מעברים בזמן שיעור

- 1. תזכורת זמנים-** הודיעי לכל התלמידים כי נשארו 3 דקות עד תום סיום הפעילות. דקה לפני הסיום הורי לכל התלמידים לסיים את הפעילות בהם עסוקים.
- 2. הנחייה ברורה וספציפית ככל הניתן-** אמרי לתלמידים בדיוק מה עליהם לעשות: הכניסו את הדפים והמספריים. הוציאו את ספריי המתמטיקה.
- 3. חיזוקים-** חזקי בכל רס את התלמידים שמשתפים פעולה.
- 4. הזהירי-** התקרבי אל אלו שאינם משתפים פעולה- חזרי בשקט על ההוראות. השתמשי ברמזים בלתי מילוליים, ושפת גוף מתאימה.
- 5. שמרי על קור רוח-** אל תצעקי, ובעיקר אל תחזרי אל אותה הוראה מספר פעמים. וודאי שכולם קשובים לך.
- 6. התמקדות במשימה-** אל תנהלי שיחות עם תלמידים בנושאים שלא קשורים- זמן מעבר הינו מועד לפורענות, ולכן אין זה הזמן לענות על שאלות, בוודאי על כאלה שאינן קשורות לנושא.

לאחר שהתלמידים התארגנו והם מוכנים לחלקו השני של השיעור:

- 1.** התייחסי בקצרה לאופן התארגנות הכיתה, חזקי את הכיתה במידה ועמדה במשימה, חזקי תלמידים בודדים על שיתוף פעולה ואמרי מי עדיין צריך להשתפר. בכל מקרה אל תפתחי דיון מעבר לכך.
- 2.** הסברי בבהירות במה עוסקים כעת.
- 3.** שאלו את כל הכיתה אם ההוראות ברורות, והורי לאחד התלמידים לחזור על ההוראות.
- 4.** שאלו אם יש שאלות נוספות- באם יש צורך חזרי והסברי.

סיום שיעור

1. שתי דקות לסיום השיעור הפסיקי את השיעור וסכמי :
2. מה נלמד היום בשיעור.
3. תזכורת של שיעורי הבית, הגשת עבודות וכיוצא בזה. יש להקפיד על כתיבה ביומן אצל תלמידים עם בעיות קשב וריכוז.
4. התייחסות להתנהגות הכיתה ויחידים- ממה המורה מרוצה, ומה עדיין טעון שיפור.
5. אזכור של תלמידים שהתנהגו בצורה מעוררת כבוד.
6. עונשים של תלמידים שלא התנהגו כראוי.
7. התייחסות לתוכנית המוטיבציה (באם קיימת).
8. בחרי תלמיד אחד למתן פידבק חיובי או מתקן.

נוהלי שיחה בשיעור

עבור התלמידים:

- הצבע לאחר שהמורה סיימה את שאלתה.
- יש להצביע בשקט (ללא השמעת קולות).
- המורה תיתן רשות דיבור לאחד התלמידים.

עבור המורה:

- הרימי את ידך בסיום השאלה (תזכורת לתלמידים) או אמרי "תשובה בהצבעה בלבד".
- לפני מתן רשות דיבור לאחד התלמידים חזקי את התלמידים שמצביעים בצורה יפה.
- תני רשות דיבור לאחד התלמידים והורי לכל שאר התלמידים להוריד את ידם.

המשך :

- עודדי התייחסות לתשובה הקודמת. "אני מסכים עם דני אבל אני רוצה להוסיף..." "אני חולק על תשובתה של דלית מפני ש..."
- הגיבי מיד כאשר תלמיד עונה ללא רשות- "בכיתה שלנו מדברים רק בהצבעה". עקביות מאד חשובה.
- התעלמי מתלמיד שעונה ללא הצבעה (במידה וידוע שלתמיד יש בעיה בנושא)
- תלמיד שענה לשאלה ללא רשות דיבור אינו זכאי לקבל רשות דיבור למספר דקות.

הליך בקשת עזרה בזמן ביצוע מטלה

עבור התלמידים:

- הרס את ידך, וצור קשר עין עם המורה.
- סמן את השאלה שאינך יודע והמורה תבוא לעזור לך.
- תלמיד אשר סיים את המטלה חייב לחכות עד אשר המורה תבדוק את עבודתו (באם אין הנחיות אחרות).

עבור המורה:

- לפני מתן מטלה יש לוודא שכל ההוראות ברורות לכלל התלמידים.
- חזרי בקצרה על חוקיי הליך בקשת העזרה.
- חזקי בכל רם תלמידים אשר עובדים בשקט.
- הגיבי מיד לתלמידים שאינם שומרים על השקט (עבודתם יכולה להיבדק לאחר כולם וכו').
- במידה ואותה שאלה חוזרת ממספר רב של תלמידים הפסיקי את עבודת כל התלמידים, והסבירי על הלוח לכלל הכיתה.

חוקי כיתה

חוקי הכיתה משתנים ממקום למקום ומכיתה לכיתה. ואף על פי כן, ניתן לראות מספר חוקים מרכזיים המהווים בסיס לחוקי הכיתה.

- רשות דיבור בהצבעה בלבד.
- ניתן לקום מהכיסא רק לאחר קבלת רשות.
- במהלך השיעור יש להישמע להוראות המורה.
- במהלך השיעור יש להקפיד ולעסוק בחומר הרלוונטי לשיעור.
- בכיתה מדברים בנימוס לחברים.
- יש לכבד את גופם ורכושם של חברי הכיתה.

חוקים רבים מעטרים קירות כיתות, אלא שאינם נאכפים כלל, ואינם מוזכרים. לכן טוב היה אילולא לא נכתבו כלל. על חוקי הכיתה יש לחזור בקביעות. תלמידים בגילאים הצעירים זקוקים לכך!

● כתיבת החוקים צריכה להיות מלווה בפעילות כיתתית הכוללת גם הצעות לעונשים מקובלים על הפרתם. לחוקים יש הרבה יותר משמעות כאשר התלמידים מחליטים עליהם. כך גם לגבי העונשים.

● באותו האופן, יש לערוך פעילויות קבועות בנושא. להעלות דילמות ערכיות, משחקי תפקידים וכו' (ידון בהרחבה בהמשך).